

ZADOVOLJSTVO STUDIJEM BUDUĆIH UČITELJA

Denis Jurković, mag. paed. et edu. philo.

Doc. dr. sc. Anela Nikčević-Milković

Odjel za nastavničke studije u Gospiću, Sveučilište u Zadru

Sažetak:

Istraživanje je provedeno među studentima Odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, u ljetnom semestru akademske godine 2017./2018. Svrha istraživanja bila je dobivanje što potpunijeg uvida u zadovoljstvo studenata studijem ne bi li se na negativne stavove na vrijeme reagiralo, a na pozitivna iskustva o studiju obratila pozornost te ih se održalo takvima ili pak dodatno popravilo. Pokazalo se da su studenti iznadprosječno zadovoljni studijem što je uglavnom u suprotnosti s rezultatima ostalih istraživanja među hrvatskim studentima te da su zadovoljniji studenti diplomskog studija negoli su to studenti preddiplomskog studija, što također nije u skladu s većinom istraživanja u kojima je podjednako (ne)zadovoljstvo studenata na svim razinama studija. Također, nalazi istraživanja pokazuju i da postoji negativna povezanost između studenata kojima je ovaj studij drugi izbor i zadovoljstva studijem, ali i da je zadovoljstvo studijem i zadovoljstvo nastavnicima na studiju usko povezano, što je u skladu s očekivanjima. Od čimbenika uključenih u ovo istraživanje, zadovoljstvo nastavnicima pokazalo se kao najbitniji prediktor zadovoljstva studijem. S obzirom na to da su ovakva istraživanja relativno rijetka u Hrvatskoj, rad donosi i neka potencijalna teorijska polazišta za buduća istraživanja ovih odnosa.

Ključne riječi: Obrazovanje budućih učitelja, Studenti, Učiteljski studij, Zadovoljstvo nastavnicima, Zadovoljstvo studijem

Uvod

Općenito govoreći, zadovoljstvo nije emocija koju je moguće izolirati pa stoga i samo proučavanje zadovoljstva ili nezadovoljstva zahtijeva niz interdisciplinarnih pristupa problemu. Naime, Milivojević (2010) tvrdi da je za zadovoljstvo karakterističan ugodan osjećaj koji proizlazi iz osobne procjene da je u vanjskom svijetu afirmirana neka naša, odnosno osobna, vrijednost. U skladu s time jasno je da zadovoljstvo studenata studijem snažno utječe na percepciju studenata o njihovom studiju, ali i studiju općenito, dok s druge strane njihovo zadovoljstvo na neki način prezentira stavove i pristupe studija s kojima se oni slažu. Upravo iz tog razloga istraživanja pokazuju da studenti koji nisu zadovoljni studijem, od njega često odustaju (Bryant, 2006), dok je zadržavanje na studiju te završetak fakulteta onih studenata koji su zadovoljni studijem vrlo visok (Miller, 2003; prema Billups, 2008). Uzmemo li u obzir i samo ta dva istraživanja, potpuno je jasno da je detekcija fenomena koji utječu na (ne)zadovoljstvo studenata studijem jedan od ključnih izazova s kojima se susreće svaki studij. Jednako tako, s obzirom da studij nije pojam bez sadržaja, nego ima jasne i određene sastavnice, iznimno je bitno da svi faktori unutar studija i/ili sveučilišta uoče svoju važnost pri studentskoj procjeni zadovoljstva tim studijem. Navarro i sur. (2005) došli su do zaključka da su metode poučavanja, zadovoljstvo nastavnicima i njihovo vođenje kolegija bili ključni elementi za visoku percepciju zadovoljstva studenata prema svom studiju, ali jednako tako i osjećaja lojalnosti prema fakultetu.

Mihanović, Batinić i Pavičić (2016) detektiraju četiri skupine faktora koji utječu na zadovoljstvo studenata, a to su: institucionalni, izvannastavni faktori, očekivanja studenata i demografski podaci. Institucionalni faktori odnose se na akademske (npr. kvaliteta obrazovanja, komunikacija s profesorima) i administrativne faktore, dok izvannastavni predstavljaju različite aktivnosti (npr. sportske, kulturalne). Očekivanja studenata predstavljaju izbor fakulteta i mogućnosti zapošljavanja nakon diplome. Nadalje jedan je od faktora koji se pokazao važnim za zadovoljstvo studenata opremljenost knjižnice. Također, studenti su zadovoljni kada je fakultet dobro opremljen tehnologijom nužnom za kolegije te kad postoji dobra interakcija među profesorima i studentima na nastavi.

Bitno je napomenuti i da se, kada govorimo o odnosu između profesora i studenta, u istraživanjima rijetko javlja pozitivna korelacija između znanstvenog rada nastavnika i studentskog zadovoljstva, dok su takve korelacije mnogo češće kada govorimo o osobinama profesora poput znanja, organiziranosti, entuzijazma te pravednosti (Feldman, 1976). Takvi nalazi mogu biti iznimno indikativni ukoliko ih promatramo iz perspektive studenata. Naime, očigledno studentima pri procjeni nastavnika nije bitan njihov znanstveni rad koliko način na koji on organizira nastavu, na koji način se odvija interakcija među njima, koliko je zainteresiran za sadržaj onoga što predaje itd. Drugim riječima, kao što Palacio i sur. (2002) izuzetno dobro detektiraju, u procesu učenja i poučavanja, predavač ima glavnu ulogu u određivanju kvalitete poučavanja i njegova je uloga prijenos znanja, stavova i vrijednosti te vještina studentima, što onda, posljedično, znači i da je velika odgovornost za zadovoljstvo studenata studijem upravo na predavačkom segmentu nastavnčkog posla. Također, prema teoriji samoodređenja (Deci i Ryan, 2002), pokazalo se da će studenti čije su psihološke potrebe najpotpunije zadovoljene tijekom obrazovnog procesa visoko vrednovati profesora i kolegij.

Jedan od glavnih problema većine fakulteta mali je broj studenata koji završe fakultet u predviđenom vremenu, što je izravno vezano za njihovo zadovoljstvo sa studijem (Vranešević, Mandić i Horvat, 2007). Također, upravo iz navedenog razloga, treba napomenuti da su istraživanja među studentima nužna u njihovom totalitetu, a ne izdvojeno prema godini studija. Iz razloga koji navode autori (isto, 2007) za očekivanje je da će velik broj studenata koji od početka nisu zadovoljni studijem, u nekom trenutku od njega odustati, a da će većina studenata koja dođe do posljednje godine studija njime biti zadovoljnija. Obećavajuće je i to što fakulteti sve više postaju svjesni važnosti zadovoljstva studenata jer je dokazano da ono pozitivno utječe na njihovu motivaciju, na pohađanje nastave, na privlačenje budućih studenata i povećanje prihoda (isto, 2007). Još 1995. godine Thombs je uočio da su zadovoljstvo studijem i interesi studenata ključni čimbenici kvalitete te da određuju uspjeh na studiju. Reić Ercegovac i Jukić (2008) navode da ispune li studiji očekivanja studenata, njihovo je zadovoljstvo veće, što se u konačnici pozitivno odražava i na uspjeh u studiju. Upravo iz navedenih razloga jasno je da je zadovoljstvo studenata upisanim studijem jedan od ključnih elemenata u razvoju svakog sveučilišta.

Razvoj osjećaja povezanosti s fakultetom, osobljem i drugim studentima koji Elliot (2003) naziva „student-centeredness“, uvelike utječe kod studenata na osjećaj dobrodošlice i povezanosti s institucijom i, samim time, većeg zadovoljstva. Nipošto ne smijemo zanemariti i uzročno-posljedičnu vezu između razvoja sveučilišta i zadovoljstva studenata studijem jer, kao što smo u nekoliko primjera dosad pokazali, ono je snažno povezano. Veći stupanj zadovoljstva doprinosi i većem broju studenata koji su završili u redovnom roku studij što svakako doprinosi klimi studija i sveučilišta općenito. Može se pretpostaviti da veći broj diplomiranih studenata te pozitivnija slika o studiju i sveučilištu i osobna identifikacija sa studijem, vrlo vjerojatno doprinose i preporukama novim studentima pri upisu, dok broj upisanih studenata te pozitivna evaluacija znatno utječu na financijska sredstva koja su dostupna nekom sveučilištu. U protivnom, tvrdi Miller (2003; prema Billups, 2008), odustajanje od studija ili predugo zadržavanje na istom, narušava reputaciju institucije te smanjuje njezinu vitalnost.

Billups (2008) je ustvrdila da institucije koje koriste rezultate istraživanja studentskog zadovoljstva kao vodič pri donošenju odluka, razvijaju dublje razumijevanje studenata i učinko-

vitije ispunjavaju njihove potrebe, dok Elliott i Shin (2002) tvrde da uspješne institucije znaju da je vrlo važno početno ulaganje u svrhu zadržavanja studenata, u smislu identifikacije faktora koji djeluju na povećanje njihovog zadovoljstva studijem. Osim toga rezultati istraživanja zadovoljstva studenata pomažu u strateškom planiranju i postavljanju ciljeva, pružajući smjer za planiranje programa i postavljanje operativnih ciljeva te se jakom pokazala povezanost zadržavanja na fakultetu, zadovoljstva studenata i ciljeva institucije (Schertzer i Schertzer, 2004). No bez obzira na navedene smjernice i shvaćanje bitnosti studentskog zadovoljstva za sveučilište, Pavin, Rijavec i Miljević-Ričički (2005) provodeći istraživanje među budućim učiteljima na pet hrvatskih sveučilišta, došli su do rezultata prema kojima studenti svoje zadovoljstvo procjenjuju kao osrednje. Također, Schertzer i Schertzer (2004) tvrde i da se nezadovoljstvo nekih studenata ne može izbjeći, no da je osiguravanje optimalne razine podudarnosti između studenata i fakulteta najbolji način za njihovo zadržavanje. Stoga takvo osiguravanje optimalne razine podudarnosti treba biti cilj svakoga sveučilišta, ali ono ne smije biti samo formalne prirode. Takvi se uvjeti mogu postići isključivo kvalitetnim i dugoročnim planiranjem obrazovne politike i politike zapošljavanja na sveučilištima.

Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj ovoga istraživanja bio je utvrditi zadovoljstvo budućih učitelja odabranim učiteljskim studijem ne bi li se na njihovo moguće nezadovoljstvo u praksi moglo reagirati ili ako su s druge strane zadovoljni studijem, uočiti što je razlog tomu pa na te segmente obratiti pozornost te ih pokušati još i dodatno unaprijediti. Također, cilj je bio i objasniti moguće razloge zbog kojih se kod studenata javlja (ne)zadovoljstvo te odrediti teorijske postavke za njihovo daljnje proučavanje.

Iz gore navedenih ciljeva proizašli su sljedeći problemi istraživanja:

- 1 Ispitati kako studenti učiteljskog studija procjenjuju svoje zadovoljstvo studijem i nastavnicima;
- 2 Ispitati postoji li korelacija između (ne)zadovoljstva studijem i (ne)zadovoljstva nastavnicima;
- 3 Ispitati razlike u zadovoljstvu studijem i nastavnicima s obzirom na godinu studija, odnosno ispitati postoji li značajna razlika u zadovoljstvu na preddiplomskom i na diplomskom studiju;
- 4 Ispitati postoji li značajna razlika u zadovoljstvu s obzirom na neke faktore koji su direktno ili indirektno vezani za sam studij.

Sukladno s postojećim teorijskim spoznajama i dosadašnjim rezultatima istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

- H1: Studenti u prosjeku svoje zadovoljstvo studijem i nastavnicima procjenjuju prosječnim.
- H2: Postoji statistički značajna korelacija između zadovoljstva nastavnicima i zadovoljstva studijem.
- H3: Kod studenata diplomskog studija postoji viša pozitivna korelacija između zadovoljstva studijem i zadovoljstva odabirom nego kod studenata preddiplomskog studija.
- H4: Najveći dio varijance „Zadovoljstvo studijem“ biti će moguće objasniti varijablom „Zadovoljstvo nastavnicima“.

Metode

Sudionici istraživanja

Sudionici istraživanja studenti su Odjela za nastavničke studije u Gospiću, Sveučilišta u Zadru. U istraživanju su sudjelovala 104 studenta, što čini 73% sveukupnog broja studenata na Odjelu.

Mjerni instrumenti

Upitnik za ispitivanje zadovoljstva studijem autorica Reić Ercegovac i Jukić (2008) sastoji se od 10 tvrdnji koje se odnose na zadovoljstvo različitim oblicima studija, poput nastavnih sadržaja, rada nastavnika, provođenja ispita, kao i studija općenito. Za svaku tvrdnju ponuđen je odgovor u obliku skale Likertova tipa od 5 stupnjeva (od 1 = uopće se ne slažem do 5 = u potpunosti se slažem). Koeficijent pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije – Cronbah Alpha u ovom istraživanju iznosi 0,88 čime se potvrđuje zadovoljavajuća pouzdanost ovog upitnika.

FIT-Choice model (Watt & Richardson, 2007) odnosno hrvatski prijevod autorica Jugović, Marušić, Pavin Ivanec i Vizek Vidović (2012) predstavlja skalu koja mjeri 12 motivacijskih i 6 percepcijskih elemenata u odabiru učiteljskog studija/poziva. Za potrebe ovog istraživanja nisu korištene sve subskele, odnosno korištene su subskele „Zamjenski odabir“ (*Fallback carrier*) te „Zadovoljstvo odabirom“ (*Satisfaction with choice*). Pouzdanost subskala ovog upitnika, prema navedenim autoricama, iznosi: za prvu 0,67, a za drugu 0,93. Koeficijent pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije – Cronbah Alpha u ovom istraživanju za prvu subskalnu iznosi 0,53, a za drugu 0,84. S obzirom da prva subskala ima samo 3 čestice, prema preporuci Briggs i Cheek (1986), izračunata je srednja vrijednost korelacije između čestica. Navedeni autori preporučuju vrijednosti od 0,2 do 0,4 kao optimalan raspon korelacija među česticama, a on je u našem slučaju 0,27 čime se i ovdje potvrđuje zadovoljavajuća pouzdanost ovog upitnika. Oba navedena upitnika korištena su uz dozvolu autorica.

Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno u ljetnom semestru akad. god. 2017./2018., na način da su studentima podijeljeni upitnici u vrijeme redovne nastave uz prethodnu suglasnost *Stručnog vijeća Odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru*. Popunjavanje upitnika trajalo je oko 20 minuta te je bilo u skladu s *Etičkim kodeksom Sveučilišta u Zadru*. Zbog osiguravanja anonimnosti sudionika u istraživanje nisu uključeni neki demografski podaci koji bi mogli otkriti njihov identitet (poput spola s obzirom na mali broj muških studenata na ovome Odjelu).

Rezultati istraživanja

Podaci su obrađeni uz pomoć računalnog paketa *Statistica 13.2.* za statističku obradu podataka. Najprije su izračunati osnovni deskriptivni podaci sociodemografskih obilježja sudionika istraživanja.

Tablica 1. Sociodemografski podaci sudionika istraživanja

	M	D	SD	Min.	Max.	N
Dob	21,28	20	1,692	19	27	104
Prebivalište	2,30	3	0,895	1	3	103
Prosječna mjesečna primanja	4,82	5	1,467	1	7	103
Br. članova kućanstva	4,55	4	1,216	2	9	102
Završena škola	3,09	2	2,509	1	8	104
Godina studija	2,55	1	1,467	1	5	104

Legenda: Dob: sudionici istraživanja upisivali su svoju dob; Prebivalište: 1-selo, 2-prigradsko naselje, 3-grad; Prosječna mjesečna primanja u njihovom kućanstvu (uključujući njih): 1-bez primanja, 2-do 2.600,00 kn, 3-od 2.600,01 kn do 5.000,00 kn, 4-od 5.000,01 kn do 7.500,00 kn, 5-od 7.500,01 kn do 10.000,00 kn, 6-preko 10.000,01 kn, 7-ne znam; Broj članova kućanstva: sudionici istraživanja upisivali su broj uključujući i sebe; Završena škola: 1-Ekonomska škola, 2-Gimnazija, 3-Komercijalna škola, 4-Poljoprivredna škola, 5-Prehrambeno-tehnološka škola, 6-Turističko-hotelijerska škola, 7-Veterinarska škola, 8-Druge četverogodišnja strukovna škola; Godina studija: studenti su upisivali svoju godinu studija.

Sudionici istraživanja imali su između 19 i 27 godina, prosječne dobi 21 godinu. Uglavnom dolaze iz gradova i prigradskih naselja. Prosječna su mjesečna primanja njihovog kućanstva od 7.500,00 do 10.000,00 kuna i žive u kućanstvima od prosječno četiri ili pet članova (uključujući i njih). Uglavnom su završili gimnaziju, a najveći broj sudionika istraživanja bio je na prvoj godini studija.

Potom nas je zanimalo kako studenti prosječno ocjenjuju svoje zadovoljstvo studijem i nastavnicima.

Tablica 2. Prosječno zadovoljstvo studijem i nastavnicima

	M	D	SD	Teorijski Min-Max	Izmjereni Min-Max	N
Zadovoljstvo studijem	15,26	17	3,140	4-20	6-20	102
Zadovoljstvo nastavnicima	22,68	27	4,215	6-30	7-30	102

U Tablici 2. prikazani su zbirni prosječni rezultati sudionika istraživanja o zadovoljstvu studijem i zadovoljstvu nastavnicima. Pokazalo se da je prosječna vrijednost (M) zadovoljstva studijem 15,26, dok je dominantna vrijednost 17 u izmjerenom rasponu od 3-20. S obzirom na teorijski raspon od 4-20, pokazalo se da su sudionici istraživanja iznadprosječno zadovoljni studijem. Također, analizom zadovoljstva nastavnicima, pokazalo se da je prosječna vrijednost (M) 22,68, dominantna vrijednost 27, a izmjereni raspon 7-30. U ovom je slučaju teorijski raspon bio 6-30 te se i ovdje pokazalo iznadprosječno zadovoljstvo. Ovom analizom pokazano je da prva hipoteza nije potvrđena, odnosno da zadovoljstvo studijem i zadovoljstvo nastavnicima nije prosječno već iznadprosječno.

Tablica 3. Korelacije između dobi, završene škole, godine studija, zadovoljstva nastavnicima, zadovoljstva studijem, zadovoljstva odabirom i zamjenskog izbora za sve godine studija

	Dob	Završena škola	Godina studija	Zadovoljstvo nastavnicima	Zadovolj. studijem	Zadovolj. odabirom	Zamjenski izbor
Dob	1	0,12	0,86**	0,31**	0,09	-0,90	0,04
Završena škola		1	0,03	0,05	0,25*	0,15	-0,18
Godina studija			1	0,40**	0,14	-0,08	0,02
Zadovoljstvo nastavnicima				1	0,72**	0,22*	-0,03
Zadovoljstvo studijem					1	0,38**	-0,21
Zadovoljstvo odabirom						1	-0,64**
Zamjenski izbor							1

N = 104; * p < ,05 ; ** p < ,01

Nakon obrade sociodemografskih podataka sudionika istraživanja pokušali smo ustanoviti postoji li značajna statistička korelacija između nekih sociodemografskih čimbenika i zadovoljstva nastavnica, studijem, samim odabirom učiteljskog poziva ili pak činjenicom da je nekim sudionicima istraživanja ovaj studij bio drugi, odnosno zamjenski izbor. Pearsonov koeficijent korelacije (r) pokazao je da postoji značajna korelacija između godine studija i zadovoljstva nastavnica ($r=0,40$; $p<,01$), zadovoljstva studijem i zadovoljstva nastavnica ($r=0,72$; $p<,01$) čime je potvrđena druga hipoteza, zadovoljstva studijem i zadovoljstva odabirom studija ($r=0,38$; $p<,01$) te zadovoljstva nastavnica i dobi ($r=0,31$; $p<,01$). Također, postoji i značajna negativna korelacija između zadovoljstva odabirom i zamjenskog izbora ($r=-0,64$; $p<,01$). Usto isti je koeficijent pokazao i postojanje značajne korelacije između završene škole i zadovoljstva studijem ($r=0,25$; $p<,05$) te zadovoljstva nastavnica i zadovoljstva odabirom ($r=0,22$; $p<,05$). S obzirom na postojanje visoke korelacije između dobi i studijske godine sa zadovoljstvom nastavnica, a zbog dobivanja što preciznijih rezultata, analiza gore navedenih korelacija učinjena je odvojeno za preddiplomski i diplomski studij. Ovdje je bitno napomenuti da mogućnost ovako raščlanjene analize postoji jer se integrirani učiteljski studij prema studijskom programu i nekim drugim čimbenicima može promatrati i kao preddiplomski i diplomski studij.

Tablica 4. Korelacije između dobi, završene škole, godine studija, zadovoljstva nastavnica, zadovoljstva studijem, zadovoljstva odabirom i zamjenskog izbora za razinu preddiplomskog studija

	Dob	Završena škola	Godina studija	Zadovoljstvo nastavnica	Zadovolj. studijem	Zadovolj. odabirom	Zamjenski izbor
Dob	1	0,07	0,72**	-0,06	-0,21	-0,06	0,13
Završena škola		1	-0,17	-0,02	0,20	0,07	-0,08
Godina studija			1	0,12	-0,10	0,01	0,11
Zadovoljstvo nastavnica				1	0,68**	0,12	0,05
Zadovoljstvo studijem					1	0,27*	-0,15
Zadovoljstvo odabirom						1	-0,68**
Zamjenski izbor							1

N = 74; * $p <,05$; ** $p <,01$

Iz Tablice 4. koja u analizi uzima samo sudionike istraživanja od prve do treće godine (tzv. *preddiplomski studij*), vidljiva je značajna pozitivna korelacija između zadovoljstva nastavnica i zadovoljstva studijem ($r=0,68$; $p<,01$) te značajna negativna korelacija između zadovoljstva odabirom i zamjenskog odabira studija ($r=-0,68$; $p<,01$) Također, prema tumačenju Petza, Kolesarića i Ivaneca (2012) postoji i laka povezanost između zadovoljstva studijem i zadovoljstva odabirom ($r=0,27$; $p<,05$).

Tablica 5. Korelacije između dobi, završene škole, godine studija, zadovoljstva nastavnica, zadovoljstva studijem, zadovoljstva odabirom i zamjenskog izbora za razinu diplomskog studija

	Dob	Završena škola	Godina studija	Zadovoljstvo nastavnica	Zadovolj. studijem	Zadovolj. odabirom	Zamjenski izbor
Dob	1	0,09	0,40*	0,29	0,31	0,15	-0,23
Završena škola		1	0,17	0,12	0,32	0,35	-0,54**
Godina studija			1	0,10	0,07	0,13	-0,31
Zadovoljstvo nastavnica				1	0,80**	0,77**	-0,36
Zadovoljstvo studijem					1	0,77**	-0,49**
Zadovoljstvo odabirom						1	-0,59**
Zamjenski izbor							1

N = 30; * p < ,05 ; ** p < ,01

Tablica 5. prikazuje podatke uzimajući u obzir isključivo studente diplomskog studija (odnosno studente četvrte i pete godine). Kao što je u okviru treće hipoteze pretpostavljeno, znatno je viša korelacija između zadovoljstva studijem i zadovoljstva odabirom kod studenata diplomske razine studija u odnosu na studente preddiplomske razine ($r=0,77$; $p<,01$) te je time potvrđena treća hipoteza. Jednaku korelaciju ima i zadovoljstvo nastavnica i zadovoljstvo odabirom ($r=0,77$; $p<,01$), dok zadovoljstvo studijem i zadovoljstvo nastavnica ima najvišu pozitivnu statistički značajnu korelaciju u navedenoj tablici ($r=0,80$; $p<,01$). Nadalje negativne statistički značajne korelacije postoje između završene srednje škole i zamjenskog izbora ($r=-0,54$; $p<,01$), zadovoljstva studijem i zamjenskog izbora ($r=-0,49$; $p<,01$) te zadovoljstva odabirom i zamjenskog izbora ($r=-0,59$; $p<,01$).

Tablica 6. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij „Zadovoljstvo studijem“

Prediktori	β	R=	R ² =	Adjusted R ² =	F
1. korak					
		0,29	0,08	0,05	2,752
Godina studija	-0,14				
Završena škola	0,27*				
Dob	0,22				
2. korak					
		0,33	0,11	0,07	2,783
Godina studija	-0,11				
Završena škola	0,24*				
Dob	0,19				
Zamjenski izbor	-0,17				
3. korak					
		0,46	0,21	0,17	4,478
Godina studija	-0,11				
Završena škola	0,22*				
Dob	0,23				
Zamjenski izbor	0,08				
Zadovoljstvo odabirom	0,41*				

4. korak					
		0,77	0,60	0,57	21,796
Godina studija	-0,06				
Završena škola	0,20*				
Dob	-0,10				
Zamjenski izbor	-0,04				
Zadovoljstvo odabirom	0,15				
Zadovoljstvo nastavnicima	0,71*				

N = 103; * p < ,01

S obzirom da su bivarijantne analize bile značajne, provedena je hijerarhijska regresijska analiza u četiri koraka između različitih sociodemografskih čimbenika te čimbenika zadovoljstva u objašnjenju zadovoljstva studijem kao kriterija. Navedena analiza prikazana je u *Tablici 6*. U prvom su koraku za kriterij „Zadovoljstvo studijem“ uvršteni neki sociodemografski podaci (godina studija, završena škola, dob) te se pokazalo da navedeni prediktori objašnjavaju 5.3% varijance kriterija. Nadalje u drugom je koraku uz navedene prediktore uvrštena i subskala „Zamjenski izbor“ te se pokazalo da taj prediktor objašnjava dodatnih 1,8% varijance kriterija (odnosno, ukupnih 7,1%). Na trećem je koraku uz sve gore spomenute prediktore uvrštena i subskala „Zadovoljstvo odabirom“ te je u tom slučaju varijanca kriterija 16.6%, odnosno dodatnih 9,5%. Kao posljednji prediktor dodana je subskala „Zadovoljstvo nastavnicima“ te se pokazalo da navedeni prediktor ujedno i najbolje predviđa navedeni kriterij te objašnjava dodatnih 40,4% pa je time potvrđena četvrta hipoteza. Ukupno gledajući, navedeni skup prediktora objašnjava 57% varijance kriterija.

Rasprava i zaključci

S obzirom da Peterson, Wagner i Lamb (2001) ističu da značajna pozitivna povezanost s fakultetom i osobljem dovodi do većeg osjećaja dobrobiti kod studenata i tako produbljuje odanost instituciji, može se očekivati da institucije koje imaju manji broj studenata postižu bolje evaluacijske rezultate među studentima. Naime, iako su neka domaća istraživanja poput već spomenutog, autorica Pavin, Rijavec i Miljević-Riđički (2005), pokazala da studenti svoje zadovoljstvo procjenjuju kao osrednje, mora se uzeti u obzir i da je navedeno istraživanje provedeno na pet hrvatskih sveučilišta. S druge strane ovo je istraživanje provedeno na relativno malom uzorku u odnosu na prethodno spomenuto veliko istraživanje te se, između ostaloga, u tome može tražiti razlog pozitivnije ocjene studenata u Gospiću nego što je to slučaj u zbirci istraživanja pet hrvatskih sveučilišta. Nadalje, Bezinović i sur. (1998) provedli su istraživanje o zadovoljstvu studenata na riječkom Sveučilištu te se pokazalo da gotovo polovina studenata izražava nezadovoljstvo studijem što se u našem slučaju nije pokazalo. Ovdje također treba imati na umu razliku u veličini uzorka, ali nipošto ne smijemo zanemariti i da je navedeno istraživanje provedeno prije 20 godina. Naime u posljednjih 20 godina percepcija bitnosti zadovoljstva studenata uvelike se promijenila.

Uvođenjem bolonjskog procesa na naša sveučilišta studentima je na mnoge načine i samo studiranje olakšano pa stoga i ne čudi nerazmjer u dobivenim rezultatima. Također, usporedimo li to istraživanje s istraživanjem Palekčića, Radeke i Petani (2005) koje je provedeno na zadarskom Sveučilištu, dakle istom Sveučilištu kojem pripada i Odjel za nastavničke studije u Gospiću, a potom naše istraživanje, primijetit ćemo trend poboljšanja mišljenja studenata o svom studiju. Iako rezultati istraživanja (isto, 2005) pokazuju da, u konačnici, studiji ne ispunjavaju očekivanja studenata, bitno je primijetiti i da zadarski studenti pokazuju isti stupanj zadovoljstva sadržajem svojih studija kao i njemački i južnoafrički studenti.

Potrebno je napomenuti da Odjel za nastavničke studije u Gospiću broji nešto više od 140 studenata te više od 15 profesora i nastavnika raznih profila, a upravo navedene brojke mogu biti i jedan od indikatora pozitivnijih stavova studenata o studiju. Naime očekuje se da unutar manjih grupa postoji i veća povezanost među studentima, a samim time i pozitivnija ocjena samog studija, što su Palacio i sur. (2002) u svom istraživanju na španjolskim studentima i pokazali. Naime njihovo je istraživanje pokazalo da je „slika fakulteta“ uvelike utjecala na zadovoljstvo studenata s istim. S obzirom da je termin „slika fakulteta“ puno širi pojam nego što bi se dalo objasniti samim brojem studenata i nastavnika, u ovom slučaju nije moguće povlačiti izravne poveznice između tih pojmova, no na unutarnju koheziju studenata međusobno te studenata i nastavnika zasigurno je mnogo lakše utjecati ako se radi u manjim grupama uz prisnije odnose. Također, profesori i studenti čine najvažnije aktere svih obrazovnih aktivnosti na sveučilištu pa on svakako treba biti primarni fokus istraživanja zadovoljstva studijem. Navedeni odnos zasigurno je prisutan i na nižim razinama obrazovanja (primjerice u osnovnoj školi između učitelja i učenika i sl.) te se, barem djelomično, iz visokoškolske razine može preslikati na sve druge razine obrazovanja, a to upućuje i na potrebu dubljeg i boljeg istraživanja tog odnosa. Pokazavši da postoji vrlo visoka pozitivna i statistički značajna korelacija između zadovoljstva nastavnicima i zadovoljstva studijem, na tragu smo upravo shvaćanja da su ta dva faktora ključ za ukupno zadovoljstvo studenata studijem.

Ovakvi su rezultati u skladu i s domaćim, ali i stranim istraživanjima ovog fenomena pa tako Mai (2005) u svom istraživanju uočava da su stručnost profesora i njihovo zanimanje za vlastiti kolegij, između ostaloga, najvažniji prediktori za zadovoljstvo studenata studijem. Također, Sembiring i sur. (2017) detektiraju iste faktore kao najbitnije faktore obrazovnih aktivnosti, a istraživanje koje su proveli Vranešević, Mandić i Horvat (2007) na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu 2006. godine pokazuje da su dostupnost i spremnost na pomoć nastavnog osoblja važan element za zadovoljstvo studenata. S obzirom na navedenu korelaciju koju smo uočili u našem istraživanju, ali i u svim drugim istraživanjima koja se bave odnosom zadovoljstva studijem i zadovoljstva nastavnicima, nije zgrebga ni podsjetiti na nužnu potrebu potpore sveučilišta, kao i cjelokupne obrazovne politike stručnom usavršavanju profesora i nastavnika.

Ako obratimo pozornost na činjenicu da zadovoljstvo nastavnicima objašnjava gotovo polovicu ukupnog zadovoljstva studijem, jednako je bitno obratiti i veću pozornost na studentske evaluacije nastavnika te njihovo (ne)zadovoljstvo istima jer je očigledno da zadovoljstvo studijem kod studenata sa sobom nosi mnogo više od pukog unutarnjeg osjećaja pojedinog studenta. Detaljnija provjera pedagoških i stručno-znanstvenih kompetencija pri zapošljavanju nastavnika i profesora, također je jedan od uvjeta da se na sveučilištima, ali i na nižim razinama obrazovanja, obrazovni procesi ostvaruju u kvalitetnom ozračju na zadovoljstvo svih njegovih aktera.

Nadalje, Reić Ercegovac i Jukić (2008) tvrde da se, uzevši u obzir relativno nepovoljan društveni status odgojiteljskog i učiteljskog zanimanja u našem društvu, teško pronalaženje zaposlenja i loša primanja, može pretpostaviti da se studenti odlučuju za te studije vođeni hedonističkim motivima, pa bi time i njihovo zadovoljstvo trebalo biti veće. Međutim već spomenuto istraživanje Pavin, Rijavec i Miljević-Ridički (2005) pokazalo je da studenti učiteljskog studija svoje zadovoljstvo procjenjuju kao osrednje. Razlog zbog kojega zadovoljstvo studijem ukupnog broja studenata učiteljskih fakulteta nije na razini koju bi se očekivalo s obzirom na gore navedene razloge autorica Reić Ercegovac i Jukić, može se tražiti u podjeli učitelja s obzirom na inicijalnu motivaciju za upis na učiteljski studij (Bezić, 1996; prema Reić Ercegovac i Jukić, 2008), ako podjelu primijenimo na studente. U toj podjeli postoje tri kategorije učitelja. Prva su učitelji koji su oduvijek željeli postati učitelji, druga su oni koji su upisali studij sasvim slučajno i na kraju se pronašli u tom studiju, a treću čine učitelji koji su željeli upisati učiteljski studij, no zbog nekog su se unutarnjeg ili vanjskog razloga u studij razočarali, te odustali ili rade posao nezadovoljni.

Ovim smo istraživanjem pokazali da postoji statistički značajna negativna korelacija između zadovoljstva odabirom i zamjenskog odabira i na preddiplomskoj i na diplomskoj razini. Kako bi se potpuniije objasnio nerazmjer između očekivanog i stvarnog zadovoljstva, smatramo da je potrebno dodati i skupinu studenata koji su učiteljski studij upisali slučajno ili pak kao posljednji izbor, što im razni mehanizmi dopuštaju, te su studij završili ili će ga završiti. S obzirom da postoji statistički značajna korelacija između zadovoljstva odabirom i zadovoljstva studijem, očigledno je da se u određenoj mjeri može očekivati da studenti koji nisu upisali učiteljski studij kao svoj primarni izbor, nisu zadovoljni studijem. Kako na tom studiju studenti dalje odmiču, statistički značajna korelacija je niža, što može značiti da su se određeni studenti ipak pronašli u tom studiju, ali i da su u međuvremenu oni koji su bili nezadovoljni studijem, od njega odustali. Jednako tako, s obzirom da statistički značajna korelacija i dalje postoji, to znači da će određen broj studenata koji nisu željeli postati učitelji i nisu zadovoljni studijem i odabirom, ipak to postati. Navedeno je izuzetno bitno iz više razloga te ćemo kao najvažiji navesti samo da se u potonjem slučaju radi o određenom broju budućih učitelja koji u stvarnosti to ne žele biti, a posljedice za budućnost takvog obrazovnog sustava gotovo su nesagledive.

Na koncu valja primijetiti da je jedan od nedostataka ovog istraživanja svakako veličina Odjela na kojem je provedeno istraživanje, ali i nemogućnost usporedbe rezultata s drugim odjelima na Sveučilištu i šire. Naime istraživanja zadovoljstva studijem mnogo se češće i obimnije provode u svijetu nego u Hrvatskoj. Iako ima kvalitetnih istraživanja tog fenomena, ona uglavnom datiraju od prije pet ili više godina. S obzirom da su i sveučilišta i studiji dio svih globalizacijskih procesa kao i društva u kojima egzistiraju, nužno je posvetiti više pažnje onome što čini njihov opstanak ključnim. To su prije svega studenti koji te studije upisuju te njihovo zadovoljstvo istima, no ne treba zaboraviti da je za kvalitetan studij iznimno bitno i kvalitetno osoblje, a kvaliteta njihovoga rada također podliježe istraživanjima o zadovoljstvu.

LITERATURA

- Bezinović, P., Pokrajac-Bulian, A., Smojver-Ažić, S., Živčić-Bečirević, I. (1998). Struktura i zastupljenost dominantnih psiholoških problema u studentskoj populaciji. *Društvena istraživanja*, 7, str. 525-541;
- Billups Felice, D. (2008). Measuring college student satisfaction: A multi-year study of the factors leading to persistence. *NERA Conference Proceedings*, 14;
- Briggs, S. R., Cheek, J. M. (1986). The role of factor analysis in the development and evaluation of personality scales. *Journal of Personality*, 54, str. 106-148;
- Bryant, J. L. (2006). Assessing expectations and perceptions of the campus experience: The Noel-Levitz Student Satisfaction Inventory. *New Directions for Community Colleges*, 134, str. 25-35;
- Deci, E., Ryan, R. (2002). *Handbook of self-determination research*. Rochester, NY: University of Rochester Press;
- Elliott, K. M. (2003). Key determinants of student satisfaction. *Journal of College Student Retention*, 4(3), str. 271-279;
- Elliott, K. M., Shin, D. (2002). Student satisfaction: An alternative approach to assessing this important concept. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 24(2), str. 197-209;
- Feldman, K. (1976). The superior college teacher from the students view. *Research in Higher Education*, 5, str. 243-288;
- Jugović, I., Marušić, I., Pavin Ivanec, T., Vizek Vidović, V. (2012). Motivation and personality of preservice teachers in Croatia. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40(3), str. 271-287;
- Mihanović, Z., Batinić, A. B., Pavičić, J. (2016). The link between students' satisfaction with faculty, overall students' satisfaction with student life and student performances. *Review of Innovation and Competitiveness : A Journal of Economic and Social Research*, 2(1), str. 37-60;

- Milivojević, Z. (2010). *Emocije – psihoterapija i razumijevanje emocija*. Zagreb: Mozaik knjiga;
- Navarro, M. M., Iglesias, P. M., Torres, R. P. (2005). A new management element for universities: Satisfaction with the offered courses. *International Journal of Educational Management*, 19(6), str. 505-526;
- Palacio, A. B., Menesses, G. D., Perez, P. J. (2002). The configuration of the university image and its relationship with the satisfaction of students. *Journal of Educational Administration*, 40(5), str. 486-505;
- Palekčić, M., Radeka, I., Petani, R. (2005). Motivacija za studij i zadovoljstvo studijem. U: Rosić, V. (Ur.), *Zbornik radova: Stanje i perspektive obrazovanja nastavnika*. Rijeka: Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju. Grafrade. str. 69-73;
- Pavin, T., Rijavec, M., Miljević-Riđički, R. (2005). Percepcija kvalitete učiteljskog i nastavničkog obrazovanja i nekih aspekata učiteljske i nastavničke profesije iz perspektive studenata Učiteljske akademije, visokih učiteljskih škola te nastavničkih fakulteta. U: Vizek-Vidović, V. (Ur.), *Cjelovito obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, str. 161-173;
- Petz, B., Kolesarić, V., Ivanec, D. (2012). *Petzova statistika*. Jastrebarsko: Naklada Slap;
- Reić Ercegovac, I., Jukić, T. (2008). Zadovoljstvo studijem i motivi upisa na studij. *Napredak*, 149(3), str. 283-295;
- Schertzer, C. B., Schertzer, S. M. B. (2004). Student satisfaction and retention: A conceptual model. *Journal of Marketing for Higher Education*, 14(1), str. 79-91;
- Sembiring, P., Sembiring, S., Tarigan, G., Sembiring, O.D. (2017). Analysis of student satisfaction in the process of teaching and learning using importance performance analysis. *Journal of Physics Conference*, 930(1). doi: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/930/1/012039>;
- Thombs, D. L. (1995). Problem behavior and academic achievement among first-semester college freshman. *Journal of College Student Development*, 36, str. 280-288;
- Vranešević, T., Mandić, M., Horvat, S. (2007). Istraživanje činitelja zadovoljstva studenata. *Poslovna izvrsnost : znanstveni časopis za promicanje kulture kvalitete i poslovne izvrsnosti*, 1(1), str. 83-92;
- Watt, H.M.G., Richardson, P.W. (2007). Motivational factors influencing teaching as a career choice: Development and validation of the FIT-Choice scale. *Journal of Experimental Education*, 75, str. 167-202.

Future Teachers' Satisfaction with the Study

Abstract: The research was conducted among the students of the Department of Teacher Education Studies in Gospić, University of Zadar during the summer semester of the academic year 2017/2018. The purpose of the research was to get the best possible insight into the students' satisfaction with the study in order to react to negative attitudes on time, and concentrate on the positive experiences with the study as well as maintain or further improve them. The research has shown that the students' satisfaction with the study is above average, which is contrary to the results of other research among the Croatian students, and that graduate students are more satisfied than undergraduates, which is also inconsistent with most of the research among the Croatian students where the students at all levels are equally (un)satisfied. Furthermore, the results of the research indicate the existence of a negative correlation between the students who chose this study as a second choice, and satisfaction with the study, but also that satisfaction with the study and satisfaction with the professors is closely related, which is in line with the expectations. Among the factors included in this research, satisfaction with the professors was proven to be the most important predictor of satisfaction with the study. Considering that such research projects are relatively rare in Croatia, the work also gives some potential theoretical starting points for future research of such relations.

Keywords: Future Teachers' Education, Students, Teacher Education Studies, Satisfaction with the professors, Satisfaction with the study

Zufriedenheit zukünftiger Lehrer mit dem Studium

Zusammenfassung: Die Untersuchung wurde im Sommersemester des akademischen Jahres 2017/2018 unter Studenten der Abteilung für Lehrerbildung in Gospić, Universität Zadar, durchgeführt. Zweck dieser Untersuchung war, einen vollständigeren Einblick in die Zufriedenheit der Studenten mit dem Studium zu gewinnen, um rechtzeitig auf die negativen Einstellungen zu reagieren, und die Aufmerksamkeit auf die positiven Erfahrungen des Studiums zu richten oder als solche zusätzlich zu verbessern. Es stellte sich heraus, dass die Studenten mit dem Studium überdurchschnittlich zufrieden sind, was hauptsächlich im Gegensatz zu den Ergebnissen anderer Untersuchungen unter kroatischen Studenten steht. Des Weiteren sind die Studenten des Diplomstudiums zufriedener als Studenten im Vordiplomstudium, was ebenfalls mit den meisten Erhebungen unter kroatischen Studenten nicht übereinstimmt, deren (Un)Zufriedenheit auf allen Stufen des Studiums ungefähr gleich ist. Die Forschungsergebnisse zeigen außerdem eine negative Korrelation zwischen denjenigen Studenten, für die das entsprechende Studium die zweite Wahl war, und deren Zufriedenheit mit dem Studium. Ebenso geht hervor, dass Zufriedenheit mit dem Studium und Zufriedenheit mit dem Lehrpersonal eng verbunden sind, was auch den Erwartungen entspricht. Von den an der Erhebung einbezogenen Faktoren hat sich die Zufriedenheit mit den Lehrpersonen als wichtigster Prädiktor für die Zufriedenheit mit dem Studium herausgestellt. Angesichts der Tatsache, dass solche Forschungen in Kroatien relativ selten sind, bietet diese Arbeit auch potenzielle theoretische Ansatzpunkte für zukünftige Erforschungen dieser Beziehungen.

Schlüsselwörter: Bildung zukünftiger Lehrer, Studenten, Lehramtsstudium, Zufriedenheit mit Lehrern, Zufriedenheit mit Studium